

LEONĪDS JĀKOBSONS

Būvmateriālu ražošana – nozare, kas attīstās

Par situāciju būvmateriālu ražošanas nozarē

Ieskatoties enciklopēdijas sadaļā par Latvijā iegūstamajiem derīgajiem izrakteņiem, varam pārliecināties, ka galvenie izrakteņi ir ģipsšakmens, kaļķakmens, dolomīts, kvarca smiltis un devona māli – praktiski visas svarīgākās būvmateriālu ražošanas izejvielas. Tās ir pamats, uz kura jau daudzus gadu desmitus balstās un attīstās Latvijas būvmateriālu ražošanas būvniecības industrija. Taču, iepazīstoties ar Ministru kabineta noteikumu projektu par jauno produktu un tehnoloģiju atbalsta programmu ieviešanu ražošanā, būvindustrija starp valsts atbalstāmajām nozarēm nav atrodama. Tiek ignorēts fakts, ka Latvijā sekmīgi strādā uz vietējām izejvielām bāzētas Baltijas valstīs lielākās būvindustrijas produktu ražotnes, tādas kā «Knauf», «Sakret», «Cemex», «Lode», «Aeroc», «Liepājas metalurģis», «Latvijas Finieris», kas rada būtisku konkurētspējīgu un uz eksportu orientētu jaunradīto vērtību.

Ekonomikā tiek pārspilēts pievienotās vērtības faktors, aizmirstot – lai nodrošinātu naudas plūsmu apstrādes un pakalpojumu industrijā, ir nepieciešami finanšu resursi iepirkumiem un primāro resursu imports, līdz ar to palielinās atkarība no finanšu resursu un primāro resursu īpašniekiem. Šāda situācija ir izdevīga šo resursu importētājiem. Latvijas suverenitātei ir nozīmīga industrija, kas balstīta uz iegūstošo rūpniecību, lauksaimniecību, lokālo enerģētiku. Visas valsts tautsaimniecības mērķa visaugstākā pievienotā vērtība ir suverēnai jaunradītajai vērtībai – vai tas būtu cukurs, piens vai arī cements, ģipsis, ķieģeļi, saplāksnis un metāls. Ārējie faktori eksportspējīgās nozares ietekmē vismazāk, sevišķi tad, ja šajā nišā Latvijai jau ir gan tradīcijas, gan tirgi, gan klimatiskās, ģeogrāfiskās, dabas resursu un pašu modernāko tehnoloģiju priekšrocības.

Diemžēl Latvijas valsts stratēģisko plānu uzmetumi paredz atbalstīt ķīmisko rūpniecību, tai skaitā farmāciju, elektronisko un optisko iekārtu ražošanu, mašīnbūvi –

nozares, kurās pasaules tirgus ir pārsātināts ar Ķīnas, ASV, ES, Krievijas un pat kaimiņvalstu Lietuvas un Igaunijas precēm. Var rasties iespāids, ka Latvija nemaz nav Eiropas Savienības valsts un atrodas nevis pie Baltijas jūras, bet kaut kur dienvidu puslodē un ka plānus sagatavojušie darbinieki svēti tic: nenostiprinot ekonomisko neatkarību un nepaaugstinot konkurētspēju, ir iespējams nezaudēt iespēju soli pa solim uzlabot savas valsts dzīves līmeni. Neeksistē analīze par atbalstāmo industriju nozaru reālo perspektīvo konkurētspēju konkrētajā ES tirgus situācijā un riskiem, par atbalsta pasākumu ekonomisko efektivitāti Latvijas valsts ilgtspējīgajā attīstībā un ekonomiskajā suverenitātē.

Protams, tikai nosakot būvindustriju kā atbalstāmu nozari, nekas nemainīsies. Lai sasniegtu reālus rezultātus, kas veicinātu Latvijas ekonomikas izešanu no krīzes, ir jāisteno stratēģiska ilgtermiņa darbība, attīstot visu ar šo nozari saistīto infrastruktūru.

Par būvmateriālu kontroles struktūru

Ekonomikas ministrija, veicot Latvijas būvindustrijas reorganizāciju, būtiski liberalizēja būvmateriālu kvalitātes atbilstības kontroles mehānismu. Tika likvidēta Valsts būvinspekcija, nododot tās funkcijas Patērētāju tiesību aizsardzības centram, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijai un Iekšlietu ministrijai. Šo institūciju resursi un reālā kompetence neļauj nodrošināt kvalitatīvu būvmateriālu tirgus un lietojuma apstākļu pārbaudi būvniecības procesā, nenodrošina kontroli saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 181 «Būvizstrādājumu atbilstības novērtēšanas kārtība reglamentētajā sfērā», kā arī nenodrošina būvju drošību saskaņā ar Eiropas Savienības būvizstrādājumu direktīvu 89/106/EEK un topošo Eiropas Padomes būvizstrādājumu aprites regulu.

Reālā lēmumu pieņemšanas iniciatīva pilnībā tika novirzīta pašvaldībām. Būvniecības likumdošanā ir noteikts, ka būvnie-

cības kontroli veic būvinspektori, kuri, strādājot vietējās pašvaldības būvinspekcijā, ir atkarīgi no sava darba devēja – pašvaldības vadītāja vēlmēm un iegribām. Tajā pašā laikā nav reāla mehānisma, kas aizsargātu patērētājus un efektīvi nodrošinātu atbildību par pašvaldībā pieņemto lēmumu sekām. Būvniecības likumdošana neatspoguļo reālu atbildību par kvalitātes prasībām neatbilstošu būvmateriālu un būvkonstrukciju lietojumu. Praksē pašvaldību būvinspektoru zināšanas materiālu atbilstības novērtēšanā ir nepietiekamas. Viņu kvalifikācija netiek pārbaudīta, un materiālu un būvizstrādājumu kontrole parasti tiek veikta formāli. Nav motivācijas un atbildības mehānisma, kas noteiktu kontroles procesu virzību Latvijas valsts pilsoņu un organizāciju nekustamā īpašuma radīšanas ilgtspējīgās interesēs. Līdz ar to nav mehānisma, kas aizstāvētu patērētāju intereses pret negodīgu būvniecības procesa virzītāju vai būvizstrādājumu izplatītāju rīcību. Latvijas Patērētāju tiesību aizsardzības centra rīcībā nav resursu, lai veiktu kvalificētu uzraudzību, ekspertīzes un nepieļautu tādu materiālu izplatīšanu un lietošanu, kas apdraud būves pasūtītāju investīcijas un ekspluatācijas drošību.

Par asociācijas uzdevumiem

Dažādu iemeslu dēļ bija izveidojusies situācija, kad būvmateriālu ražotājiem vairs nebija vienojošas institūcijas, kas pārstāvētu un aizstāvētu to intereses un sekmētu stabili nozares attīstību. Trūka informācijas par to, kas vispār notiek tirgū, cik un kādi ražotāji darbojas Latvijā un kāds ir viņu piensums valsts kopproduktā. Arī statistikas pārskatos pašlaik nav atrodama tāda nozare kā būvmateriālu ražošana, kaut agrāk Latvijā pastāvēja vesela ministrija, kuras kompetencē ietilpa šīs jomas pārzināšana; atsevišķas nozares būvmateriālu ražotājus pašlaik varam atrast pie ķīmijas ražotājiem, dažus – vēl citās jomās, bet vienotu datu nav.

Tieši šie faktori sekmēja tādu uzņēmumu kā «Cemex», «Sakret», «Liepājas